

دانشگاه الزهراء (س)
دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته حسابداری

عنوان

اثر مدیریت سود بر مربوط بودن اطلاعات صورت های مالی

استاد راهنما

دکتر ویدا مجتهدزاده

دانشجو

سمانه صادقی عسکری

تیر ۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته حسابداری

عنوان

اثر مدیریت سود بر مربوط بودن اطلاعات صورت های مالی

استاد راهنما

دکتر ویدا مجتهدزاده

استاد مشاور

دکتر سید حسین علوی طبری

دانشجو

سمانه صادقی عسکری

تیر ۹۰

کلیه دستاورد های این تحقیق متعلق به دانشگاه
الزهرا(س) است.

آئین چراغ خاموشی نیست. . . .

سپاس من نثار؛

پدر و مادر نازنینم و خواهر دلسوزم که مشوق من برای شروع راه بودند؛

و همسر صبورم که مرا به پایان این راه رساند

و هنوز راه های نرفته بسیارند

از استاد ارجمندم سرکار خانم دکتر ویدا مجتهدزاده سپاسگذارم؛

با چنان فصاحتی در گفتار و صداقتی در آموختن که حاشیه ها خدشه ای به آن وارد

نمی کند.

و با سپاس از دکتر سید حسین علوی

و استاد حجازی که درس زندگی به من آموختند.

"شما چیزهایی را که وجود دارند می بینید و می پرسید چرا؟ و من به چیزها که هرگز وجود

نداشته اند می اندیشم و از خود می پرسم چرا که نه!"

اثر مدیریت سود بر مربوط بودن اطلاعات صورت های مالی

نام و نام خانوادگی: سمانه صادقی عسکری

رشته تحصیلی: حسابداری

استاد راهنما: دکتر ویدا مجتهدزاده

استاد مشاور: دکتر سیدحسین علوی طبری

تاریخ دفاع: ۱۳۹۰/۰۴/۲۷

این تحقیق به بررسی اثر مدیریت سود بر مربوط بودن اطلاعات صورت های مالی با در نظر گرفتن اقسام تعهدی اختیاری کوتاه مدت و بلندمدت می پردازد. اقسام تعهدی اختیاری به عنوان بهترین شاخص سنجش مدیریت سود در نظر گرفته شده است. چارچوب مورد استفاده در این تحقیق مدل السون (۱۹۹۵) می باشد، همچنین از مدل جونز (۱۹۹۱)، به عنوان مبنایی برای ایجاد دو مدل جداگانه به منظور تخمین اقسام تعهدی اختیاری کوتاه مدت و بلندمدت استفاده شده است.

در این راستا ۱۰ فرضیه طراحی شد که با بکارگیری اطلاعات ۱۰۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال های ۱۳۸۳-۱۳۸۷ مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج ضریب همبستگی پیرسون، ضریب تعیین و مدل رگرسیونی نشان داد که سود و ارزش دفتری اطلاعاتی مربوط در رابطه با ارزش شرکت است. همچنین مدیریت سود در سطح کل اقسام تعهدی اختیاری، اقسام تعهدی اختیاری کوتاه مدت و اقسام تعهدی اختیاری بلندمدت مربوط بودن سود را کاهش می دهد اما ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام فقط در حضور مدیریت سود از طریق اقسام تعهدی اختیاری بلندمدت، کاهش می یابد.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات پژوهش

۱.....	مقدمه.....
۲.....	تشریح و بیان موضوع.....
۷.....	اهداف پژوهش و ضرورت انجام آن.....
۸.....	پرسش های پژوهش.....
۹.....	فرضیه های پژوهش.....
۹.....	تعریف جامعه آماری و نمونه آماری.....
۱۰.....	نحوه جمع آوری داده ها.....
۱۰.....	روش تجزیه و تحلیل داده ها.....
۱۱.....	قلمرو تحقیق.....
۱۱.....	نهادها و مؤسساتی که می توانند از یافته های این پژوهش بهره گیرند.....
۱۲.....	تعاریف برخی واژه های استفاده شده در پژوهش.....
۱۴.....	خلاصه فصل و ساختار پژوهش.....

فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش

۱۸.....	مقدمه.....
۱۹.....	هدف گزارشگری صورت های مالی.....
۲۰.....	مفهوم سود.....
۲۲.....	نظریه بازار های کارا.....
۲۴.....	نظریه های اثباتی حسابداری.....
۳۰.....	فرضیه طرح حقوق و پاداش.....
۳۱.....	فرض مربوط به مفاد قرارداد وام.....
۳۲.....	مفروضات هزینه های سیاسی.....
۳۲.....	تحقیقات تجربی در مورد نظریه اثباتی حسابداری.....
۳۳.....	مدیریت سود.....
۳۸.....	تعریف مدیریت سود.....
۳۹.....	انواع مدیریت سود.....

۳۹	هموارسازی سود
۴۰	انگیزه‌های هموارسازی سود
۴۲	انواع هموارسازی سود
۴۳	هموارسازی واقعی
۴۳	هموارسازی مصنوعی
۴۳	مدل‌های شناسایی هموارسازی سود
۴۳	حسابداری انتقال درآمدها به دوره آتی و شناسایی هزینه‌ها
۴۴	مدیریت سود
۴۴	انگیزه‌های مدیریت سود
۴۸	روش‌های کشف مدیریت سود
۵۳	روش‌های مدیریت سود
۵۵	دو معیار مفید برای تصمیم‌گیری، سود و ارزش دفتری
۵۶	مفید بودن سود
۵۷	مفید بودن ارزش دفتری
۵۷	اعداد حسابداری و مدیریت سود
۵۸	ارزش مربوط بودن
۶۰	تعریف ارزش مربوط بودن
۶۱	ابعاد مختلف مربوط بودن
۶۱	مطالعات مربوط بودن و نقش آن‌ها در استانداردگذاری
۶۲	پیشینه پژوهش
۶۲	پیشینه مرتبط با مربوط بودن در خارج از ایران
۶۷	پیشینه مرتبط با مربوط بودن در داخل ایران
۶۸	پیشینه مرتبط با هموارسازی و مدیریت سود در خارج از ایران
۷۸	تحقیقات مرتبط با هموارسازی و مدیریت سود در داخل ایران
۸۵	خلاصه پیشینه پژوهش
	فصل سوم: روش شناسی پژوهش
۹۴	خلاصه فصل
۹۷	مقدمه

۹۷	روش پژوهش.....
۱۰۰	پرسش های پژوهش.....
۱۰۰	فرضیه های پژوهش.....
۱۰۱	متغیر های پژوهش و چگونگی اندازه گیری آنها.....
۱۰۲	اندازه گیری متغیرها.....
۱۰۳	اندازه گیری اجزای اختیاری و غیر اختیاری اقلام تعهدی.....
۱۰۷	ابزار سنجش ، مقیاس های سنجش (روایی و پایایی).....
۱۰۸	جامعه آماری و حجم نمونه.....
۱۰۹	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
۱۰۹	خلاصه فصل.....

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل نتایج آماری

۱۱۲	مقدمه.....
۱۱۲	روش آزمون فرضیه های پژوهش.....
۱۱۳	آماره های توصیفی.....
۱۱۵	نتایج آزمون فرضیه ها.....
۱۱۹	نتایج آزمون فرضیه های اول و دوم.....
۱۲۲	بررسی اعتبار مدل.....
۱۲۴	آزمون فرضیه های سوم و چهارم.....
۱۲۷	بررسی اعتبار مدل.....
۱۲۸	آزمون فرضیه های پنجم و ششم.....
۱۳۱	بررسی اعتبار مدل.....
۱۳۲	آزمون فرضیه های هفتم و هشتم.....
۱۳۵	بررسی اعتبار مدل.....
۱۳۶	آزمون فرضیه های نهم و دهم.....
۱۳۹	خلاصه فصل.....

فصل پنجم: خلاصه پژوهش و نتیجه گیری

۱۴۲	مقدمه.....
۱۴۲	خلاصه پژوهش.....

۱۴۴	ارزیابی و تشریح نتایج آزمون فرضیه ها.....
۱۴۸	نتیجه گیری کلی.....
۱۴۹	محدودیت های تحقیق.....
۱۵۰	پیشنهادات.....
۱۵۰	پیشنهاد مبتنی بر نتایج تحقیق.....
۱۵۰	پیشنهاداتی برای تحقیقات آینده.....
۱۵۰	خلاصه فصل.....

پیشگفتار

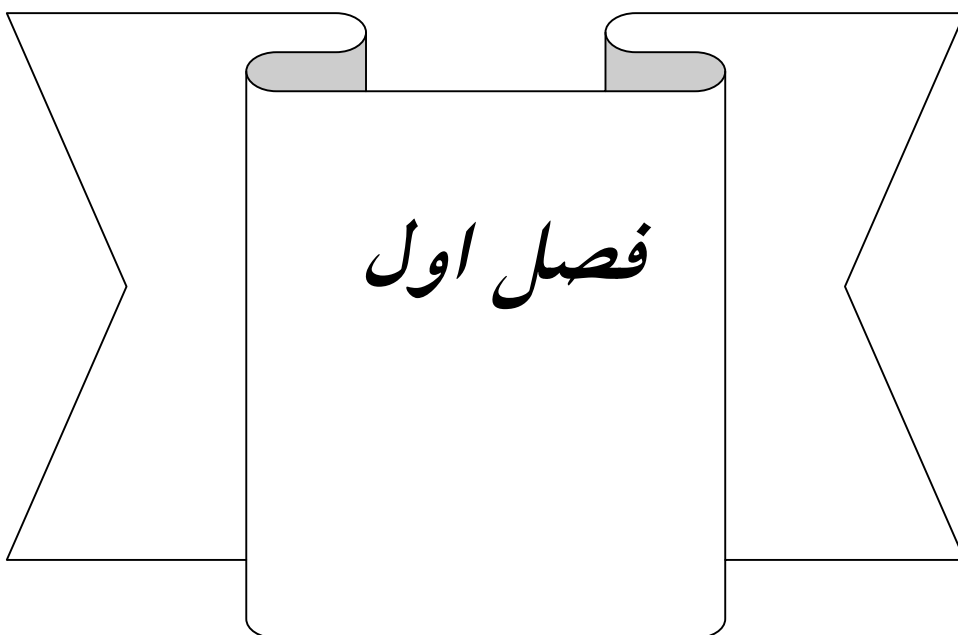
گزارش‌های مالی، منابع مهم اطلاعاتی برای تصمیم‌گیری‌های اقتصادی بشمار می‌روند که مدیران، سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و سایر استفاده‌کنندگان جهت رفع نیازهای اطلاعاتی خود از آن‌ها استفاده می‌کنند. از آن‌جا که اطلاعات به صورت یکسان در اختیار استفاده‌کنندگان قرار نمی‌گیرد، بین مدیران و سرمایه‌گذاران عدم تقارن اطلاعاتی ایجاد و سبب می‌شود که مدیران انگیزه و فرصت مدیریت سود را داشته باشند.

پدیده مدیریت سود به طور بالقوه می‌تواند در رفتار استفاده‌کنندگان گزارش‌های مالی اثرگذار باشد. زیرا اگر سرمایه‌گذاران نگران جانبدارانه بودن اطلاعات باشند، بیش از اندازه محافظه‌کار می‌شوند که بر کارایی بازار سرمایه اثر می‌گذارد.

تاکنون مقالات متعددی در رابطه با کیفیت سود و محتوای اطلاعاتی اقلام تعهدی با تکیه بر شواهد تجربی برگرفته از بازار سرمایه ایران به چاپ رسیده است. از این مقالات برمی‌آید که از طرفی اقلام تعهدی اختیاری و غیر اختیاری نسبت به وجوه نقد عملیاتی محتوای فزاینده اطلاعاتی دارند و سبب اثرگذار و مربوط شدن سود می‌شوند و از طرف دیگر سطح بالای اقلام تعهدی کیفیت سود را کاهش می‌دهد (صفری، ۱۳۸۶).

اگرچه پدیده مدیریت سود در دهه اخیر به طور گسترده‌ای در ادبیات حسابداری و مالی مورد بررسی قرار گرفته است. اما تاثیر آن بر ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی از جمله مربوط بودن و قابلیت اتکا، با تفکیک مولفه‌های کوتاه مدت و بلندمدت اقلام تعهدی اختیاری به عنوان شاخص مدیریت سود در بازار سرمایه ایران چندان شناخته شده نیست در نتیجه، بررسی اثر عملکرد مدیران بر ارزش مربوط بودن اطلاعات حسابداری هم از جهت نظری و هم حرفه‌ای با اهمیت به نظر می‌رسد.

این پژوهش به بررسی اثر مدیریت سود از طریق کل اقلام تعهدی اختیاری، اقلام تعهدی اختیاری کوتاه مدت و اقلام تعهدی بلندمدت بر مربوط بودن سود و ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام به عنوان شاخص‌های صورت‌های مالی پرداخته است.

کلیات پژوهش

کلیات

❖ مقدمه

❖ تشریح و بیان موضوع

❖ اهداف پژوهش و ضرورت انجام آن

❖ پرسش‌های پژوهش

❖ فرضیه‌های پژوهش

❖ تعریف جامعه آماری و نمونه آماری

❖ نحوه جمع آوری داده‌ها

❖ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

❖ قلمرو پژوهش

❖ نهادها و مؤسساتی که می‌توانند از یافته‌های این پژوهش بهره‌گیرند.

❖ تعاریف پاره‌ای از واژه‌های استفاده شده در پژوهش

❖ خلاصه فصل و ساختار پژوهش

مقدمه

رکود اقتصادی و بیش از آن فشار محیط تجاری، مدیران عالی رتبه شرکت‌ها را به سمت استفاده از آگاهی‌های خود درباره فعالیت‌های تجاری شرکت سوق می‌دهد تا تصویر بهتری از صورت‌های مالی برای سرمایه‌گذاران ترسیم کنند. در این شرایط، احتمال می‌رود که مدیریت سود¹ رخ دهد. از طرفی، مشارکت‌کنندگان در بازار همیشه به دنبال اطلاعات مالی با کیفیت هستند، زیرا چنین اطلاعاتی، عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیریت شرکت و سرمایه‌گذاران بیرونی را کاهش می‌دهد. نقش اصلی گزارشگری مالی، انتقال اثر بخش اطلاعات به شیوه‌ای معتبر و به موقع، به افراد برون سازمانی است. واکنش بازار نسبت به اطلاعات مالی و میزان اتکای بازار بر آن در قیمت سهام منعکس می‌شود، که شاخص مربوط بودن اطلاعات است. در تعیین ارزش شرکت توسط بازار، مربوط بودن اطلاعات حسابداری می‌تواند تحت تاثیر قابل اتکا بودن آن قرار گیرد. در فضای رقابتی امروز دنیا، بررسی اثر مدیریت سود بر مربوط بودن اطلاعات حسابداری هم از جنبه نظری و هم از دیدگاه حرفه‌ای بسیار با اهمیت است.

این فصل به تشریح موضوع تحقیق، اهداف پژوهش و ضرورت آن می‌پردازد. همچنین پرسش‌ها و فرضیه‌ها و نیز تعاریف پاره‌ای از واژه‌های استفاده شده در پژوهش، نهادها و موسساتی که می‌توانند از یافته‌های پژوهش استفاده کنند، جامعه آماری، نمونه آماری، نحوه جمع‌آوری داده‌ها و روش تجزیه و تحلیل آن‌ها ارائه و قلمرو تحقیق به لحاظ موضوعی، مکانی، و زمانی شرح داده می‌شود.

¹ Earnings Management

تشریح و بیان موضوع

مسئولیت تهیه و ارائه صورت‌های مالی با هیات مدیره یا سایر ارکان اداره کننده واحد تجاری است. چنانچه این گزارش‌ها به طور منصفانه وضعیت مالی شرکت را نشان دهد از مطلوبیت برخوردار است. اطلاعات مالی باید مربوط و قابل اتکا باشد تا برای استفاده کنندگان مفید واقع گردد. اطلاعاتی مربوط تلقی می‌شود که بر تصمیمات اقتصادی استفاده کنندگان در ارزیابی رویدادهای گذشته، حال یا آینده یا تایید و تصحیح ارزیابی‌های گذشته آن‌ها موثر واقع شود. اطلاعات مربوط باید دارای ارزش پیش‌بینی کنندگی و ارزش تایید کنندگی باشد. نقش‌های پیش‌بینی کنندگی و تایید کنندگی اطلاعات به هم مربوط است (مفاهیم نظری گزارشگری ایران، فصل دوم، بندهای ۸ و ۹).

بازار از اطلاعات صورت‌های مالی برای ارزیابی وضعیت شرکت‌ها استفاده می‌کند، این ارزیابی بر مبنای انتظارات از عملکرد آتی واحد تجاری است که معمولاً از عملکرد گذشته منتج شده است. هنگامی که شرکت‌ها در وضعیت نامطلوب اقتصادی و تحت فشار فزاینده قرار می‌گیرند، مدیران از واحد حسابداری درخواست می‌کنند که سطر آخر صورت‌های مالی یعنی سود را بهبود بخشند و به این وسیله محتوای اطلاعاتی آن را تغییر دهند. در این شرایط، بنظر نمی‌رسد حسابداری با وجود تمامی انعطاف پذیری‌اش قادر به فراهم کردن داده‌های مفید برای مدیریت باشد (Hope & Hope, 1996).

داده‌های مورد نیاز برای تصمیم‌گیری، کالایی بسیار پیچیده است. زیرا طیف متفاوت استفاده کنندگان نظیر سرمایه گذاران به دلیل نیاز به آگاهی از میزان و ثبات سودآوری شرکت، مدیران به جهت نیاز به اطلاع از وضعیت مالی شرکت و بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری به علت نیاز به آگاهی از توانایی شرکت در بازپرداخت وام، به اطلاعات متفاوتی نیاز دارند. از دیدگاه اطلاعاتی، مفهوم سود نتیجه فعالیت‌های اقتصادی را بیان می‌کند؛ اما به عنوان معیار اساسی اندازه‌گیری همچنان مورد تردید می‌باشد. بر مبنای مفروضه‌های بازار کارای سرمایه، تحقیقات تجربی نشان می‌دهند که سود حسابداری دارای محتوای اطلاعاتی است (Hendrickson & Breda, 1992).

گاهی مدیران از حساب‌ها به عنوان ابزاری برای نمایش غیر واقعی حصول اهداف بلند مدت شرکت و یا کاهش ریسک متصور، استفاده می‌کنند. حسابداری تعهدی حق انتخاب

قابل توجهی به مدیران در تعیین سودهای دوره‌های زمانی متفاوت اعطا می‌کند. در واقع تحت این نوع سیستم حسابداری مدیران کنترل چشمگیری بر زمان تشخیص برخی اقلام هزینه از جمله هزینه‌های تبلیغات و مخارج تحقیق و توسعه دارند.

یکی از روش‌هایی که گاهی برای آرایش اطلاع‌رسانی وضعیت شرکت‌ها به شکل مطلوب، مورد استفاده قرار می‌گیرد **مدیریت سود** می‌باشد. مدیریت سود به مداخله عمومی مدیریت در فرایند تعیین سود که غالباً در راستای اهداف دلخواه مدیریت است، اطلاق می‌شود. مدیریت سود روشی است که توسط مدیریت جهت دستکاری داده‌ها بکار می‌رود. این اقدامات ممکن است اطلاعات موجود در صورت‌های مالی را به میزان قابل توجهی تحت تاثیر قرار دهد (Wild, 2001). کاپلند معتقد است، توانایی نسبی مدیران در کاهش یا افزایش سود گزارش شده، به عنوان دستکاری در حساب‌ها معرفی می‌شود (Capland, 1968).

عناوینی مانند حداکثرکنندگان، حداقل کنندگان و یا هموارکنندگان به طور تلویحی به افرادی اطلاق می‌شود که به دستکاری حساب‌ها اقدام می‌کنند. البته دستکاری حساب‌ها حوزه وسیع‌تری را نسبت به آنچه کپلند به آن اشاره می‌کند، در بر می‌گیرد. از جمله نحوه طبقه‌بندی اقلام در صورت سود و زیان را می‌توان ذکر کرد (Ronen and Sedan, 1975, 1976; Black & Sellers, 1985; Stolowy & Berton, 2004).

مدیریت سود زمانی رخ می‌دهد که مدیر برای گزارشگری مالی از قضاوت شخصی خود استفاده می‌کند و این کار با هدف گمراه کردن برخی از سهامداران درباره عملکرد واقعی و یا برای تاثیر در نتایج قراردادهایی که به ارقام حسابداری گزارش شده بستگی دارند، انجام می‌شود (Healy, Wahlen; 1999). اسکات اظهار می‌کند که، مدیریت سود به عنوان اختیار شرکت در انتخاب سیاست‌های حسابداری برای دستیابی به برخی اهداف خاص نیز در نظر گرفته می‌شود (Scott, 2007).

پدیده مدیریت سود به طور بالقوه می‌تواند در رفتار استفاده کنندگان صورت‌های مالی موثر واقع شود. بسیاری از سرمایه گذاران، سرمایه گذاری در شرکت‌هایی را که از یک روند ثابت سود آوری برخوردارند، ترجیح می‌دهند. همچنین سرمایه گذاران معتقدند شرکت‌هایی که سودهای پرنوسان گزارش می‌کنند، نسبت به شرکت‌هایی که سودهای هموار گزارش می‌کنند دارای ریسک بیشتری هستند (Tucker & Zarowin, 2006).

یک عامل بنیادی در آزمون مدیریت سود در شرکت‌ها تخمین عامل اختیار و اعمال نظر مدیران در تعیین سود است. رویکردهای متفاوتی در تخمین و اندازه‌گیری اختیار مدیریت در

تعیین سود مطرح شده است؛ یکی از مهمترین این رویکردها مبتنی بر کاربرد ارقام تعهدی اختیاری به عنوان شاخصی برای کشف و تعیین مدیریت سود در واحدهای تجاری است (Deangelo, 1986; Healy, 1985; Jones, 1991).

به اعتقاد یون و میلر وجه نقد عملیاتی یکی از عواملی است که کمتر می‌تواند مورد دستکاری مدیریت قرار گیرد؛ بنابراین معیار واقعی‌تری از عملکرد اقتصادی واحد تجاری بشمار می‌رود. شرکت‌هایی که به دلیل عملکرد ضعیف تر تجاری وجه نقد عملیاتی کمتری کسب می‌کنند، برای اجتناب از چنین وضعی انگیزه قوی‌تری برای بالاتر گزارش کردن سود خود دارند تا تصویر خوشایندی از واحد تجاری ارائه دهند و موجب بالا رفتن قیمت سهام شوند (Yoon's and Miller, 2002).

تعداد زیادی از تحقیقات نشان دادند که تعهدات اختیاری نماینده معتبری برای وقوع مدیریت سود است. به اعتقاد سابرامانیام، تعهدات اختیاری با چندین معیار عملکرد رابطه دارد و نتیجه گرفت که انتخاب تعهدات توسط مدیر، مفهوم اطلاعاتی سود حسابداری را افزایش می‌دهد (Subramanyam, 1996). همچنین محتوای اطلاعاتی تعهدات به خصوص تعهدات عملیاتی و سرمایه‌گذاری، علامت‌های کلیدی از تحریف سود هستند و ثبات سود با قابلیت اتکای تعهدات رابطه مستقیم دارد (Scott, 2007). به اعتقاد اسلون (1996)، بازده غیر عادی آتی سهام، برای آن دسته از شرکت‌هایی که سودشان شامل عناصر زیادی از ارقام تعهدی جاری است منفی و برای آن دسته از شرکت‌هایی که سودشان تعداد کمی از ارقام تعهدی جاری را در بر می‌گیرد، مثبت است (Sloan, 1996).

بر اساس دیدگاه دیچو و دایچو، بین کیفیت ارقام تعهدی و استمرار سود رابطه مثبتی وجود دارد (Dechow and Dichev, 2002). گوی (1996)، دریافت که بازار به ارقام تعهدی غیر اختیاری در مقایسه با ارقام تعهدی اختیاری، اعتماد بیشتری دارد. زیرا رعایت استانداردهای حسابداری در مورد این ارقام الزامی است و تحت نفوذ و قضاوت مدیریت نمی‌باشد. ارقام تعهدی اختیاری تداوم کمتری نسبت به ارقام تعهدی غیر اختیاری دارند و می‌توانند امکان فرصت طلبی را انعکاس دهند. به علاوه مدیریت سود ناشی از ارقام تعهدی اختیاری علامتی برای کاهش مفید بودن سود است (Guay, 1996).

سرمایه‌گذاران بر اطلاعات مالی با اعتبار اتکا می‌کنند تا بتوانند تصمیمات سرمایه‌گذاری خود را اتخاذ کنند. بنابراین نظارت موثر بر اعتبار گزارش‌دهی به طراوت و سالم بودن بازار سهام می‌افزاید. در مقایسه با سایر نقاط جهان، بازار سرمایه آمریکا از سرمایه‌گذاران به خوبی